

ERSTA
SKÖNDAL
HÖGSKOLA

S:t Lukas utbildningsinstitut

Psykoterapeutprogram, 90 hp

Examensuppsats på avancerad nivå, 15 hp

VT 15

**Studerandes identitetsutforskande i övergången mellan
högskola och yrkesliv**

**Students identity exploration in the transition between
university and working life**

Författare:

Joséphine Häckner Posse

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Teoretisk bakgrund	1
3	Tidigare forskning	3
3.1	Empiriska vetenskapliga studier.....	3
4	Frågeställningar	4
5	Metod	5
5.1	Undersökingsdeltagare	5
5.2	Datainsamlingsmetoder.....	5
5.3	Bearbetningsmetoder.....	6
5.4	Genomförande	6
6	Forskningsetiska frågeställningar	6
7	Resultat	7
7.1	Deskriptiv presentation.....	7
7.2	Fördjupad analys	16
8	Diskussion	17
8.1	Metoddiskussion.....	17
8.2	Resultatdiskussion.....	19
8.3	Förslag till fortsatt forskning.....	22
	Referensförteckning.....	23
	Bilaga 1.....	25
	Bilaga 2.....	26

Sammanfattning/ abstract

Perioder av aktivt identitetsutforskande är särskilt aktuellt för den unga vuxna individen. Flera delar av identiteten konsolideras under denna livsfas, där bl.a. frågan om att hitta en yrkesidentitet är central. För unga vuxna studerande, som avslutar en längre högskoleutbildning och står inför att gå ut i yrkeslivet, blir ett utforskande och prövande kring vem man varit som student samt kring framtida potentiella yrkesroller ofta aktuellt. Övergången i yrkeslivet kan också upplevas som ett ökat vuxenblivande. Syftet med denna studie är att undersöka hur ett urval sistaårsstuderande på högskolan upplever denna livsfas och sig själva utifrån fenomen som transition, identitetsprövande och vuxenblivande.

Forskningsmetoden är kvalitativ och datainsamling gjordes genom semistrukturerade individuella intervjuer med sex studenter på olika ingenjörsprogram vid Kungliga tekniska högskolan. Insamlat datamaterial analyserades med Tematisk analys. Resultatet visar att studenterna upplever en påtaglig förändring i denna livsfas vilket för in dem i en period av såväl förhoppningar och tvivel kring framtiden. Livsfasen innebär också ett aktivt identitetsprövande kring potentiella framtida yrkesroller och rollen som vuxen. Dessa upplevelser presenteras i en deskriptiv del. Vid en djupare analys av upplevelserna framkommer att studenternas upplevelser är ambivalenta där sökandet kan beskrivas som dialektiska rörelser mellan motstridiga tankar och känslor. Detta beskrivs som tre ambivalenta teman; 1. *Vilsenhet visavi tydlighet*. 2. *Begränsad visavi fullkomnad yrkesidentitet* samt 3. *Ansvarsfullhet visavi kravlöshet*. Resultaten diskuteras utifrån teorier om transition och vuxenblivande men tar främst fasta på såväl inre och yttre faktorer som är centrala i perioder av identitetsutforskande. Bland annat används Maricas identitetsstatusmodell som utgångspunkt där det konfliktfyllda i identitetsutveckling också lyfts fram. Studenternas ambivalens föreslås bland annat förstås utifrån fenomenet individuation med prövande mellan autonomi och närhet. Ett tema som ofta är centralt i identitetsutveckling, i synnerhet för unga vuxna.

Nyckelord: Identitet, Ung vuxen, Moratorium, Utvecklingsuppgifter, Transition, Yrkesliv, Yrkesroll, Arbetsliv, Student, Högskola, Studentliv, Vuxenblivande, Individuation.

Periods of more active identity exploration is assumed to be particularly in focus for the young adult individual. Several components of identity is consolidated during this phase of life, where finding a professional identity is central. For Young adult students completing a long higher education and facing the professional life, a process of exploration about potential future professional roles is likely to occur. The step into professional life can also be experienced as a further step into adulthood. The purpose of this study is to investigate how a selection of last year university students experiences this transition on the basis of phenomena like transition, identity exploration and adulthood. The research method is qualitative and data was collected through semi-structured individual

interviews with six students in various engineering programs at The Royal Institute of Technology in Stockholm, Sweden. Data was analyzed through thematic analysis. The results show that students experience a significant change in this phase of life which makes them enter into a period of both hopes and doubts about the future. The life-phase also initiates a period of active identity exploration about potential future professional roles and the role as an adult. These experiences are presented in a descriptive part. A deeper analysis shows that students' experiences are ambivalent where their identity exploration can be described as dialectical movement between conflicting thoughts and emotions. These are referred to as three ambivalent themes: 1. *Disorientation versus clarity*. 2. *Limited versus complete professional identity* and 3. *Responsibility versus permissiveness*. The results are discussed based on theories of transition and emerging adulthood, but primarily cover both internal and external factors that are crucial in periods of identity exploration. The result is related to Marcia's identity status model and also highlights the conflictual dynamics in identity development. Students' ambivalence is suggested to be understood as a phenomenon of individuation with a testing between autonomy and intimacy. A theme that is often central to identity development, especially for young adults.

Keywords: Identity, Young Adult, Moratorium, Developmental tasks, Transition, Professional role, Working life, Student, University, Student Life, Emerging adulthood, Individuation.

1 Inledning

Perioder av identitetsprövande och identitetsutforskande följer individen genom hela livet, men antas vara särskilt förekommande hos den unga vuxna individen. Ung vuxenhet tenderar att sträckas ut allt mer i det västerländska samhället och formerandet av en konsoliderad vuxenidentitet antas därmed pågå under längre tid än vad som gällt för tidigare generationer (Arnett, 2000, 2007). Identitetsutveckling innebär att hitta lösningar på klassiska utvecklingsuppgifter som t.ex. frågan om autonomi och närhet, men handlar också om ett prövande och utforskande av sig själv inom olika livsområden som nära relationer, försörjning, familjebildning och yrkesroll (Marcia, 1966). Just frågan om att hitta en sysselsättning är central för såväl en mer stabil identitet som för psykisk hälsa (Schulenberg, Bryant & O'Malley, 2004). Att hitta en yrkesidentitet är något som kan antas vara aktuellt bl.a. för individer, som efter en längre tids studier vid högskolan står inför att ta klivet ut i arbetslivet. Under en sådan övergång kan ett utforskande och prövande kring potentiella framtida yrkesjag bli centralt (Medalie, 1981). Att gå ut i yrkeslivet och få en yrkesidentitet kan, för den unga vuxna individen, också ses som ett mognadssteg på vägen mot en mer långsiktig och stabil vuxenidentitet (Levinson, 1986; Schulenberg, Bryant & O'Malley, Ibid.). Individen kommer bl.a. att i högre grad bli ekonomiskt oberoende av föräldrar, men också genom sitt arbete, förväntas ta en större del i samhällets utveckling. Såväl ung vuxenhet som identitetsutforskande har i flera studier associerats med psykisk ohälsa och här betonas vikten av fortsatt forskning kring dessa samband (Schwartz, 2001). För närvarande pågår en svensk forskningsstudie initierad av Stockholms läns landsting (SLL, 2012), som undersöker detta närmare. Studenthälsan i Stockholm (Studenthälsan, 2015) uppmärksammar också på sin hemsida, att närmandet mot examen kan innebära en mer förvirrande process än vad man trott skulle bli fallet i början eller mitten av studierna. De menar att individen ställs både inför en omprövningsfas kring den roll som man haft som student och en undran inför framtiden. Syftet med denna uppsats är därmed att undersöka hur ett urval unga vuxna studenter, som står inför att avsluta en längre utbildning och ta klivet ut i yrkeslivet, upplever denna övergång samt hur detta kan ställas i relation till psykodynamiska teorier om transitionsfaser, vuxenblivande och identitetsutforskande.

2 Teoretisk bakgrund

En utgångspunkt i denna uppsats är att betrakta de unga vuxna studerandes upplevelser utifrån att de befinner sig i en förändrings- och utvecklingsprocess. Psykodynamisk utvecklingspsykologi har främst intresserat sig för barns utvecklingsprocesser, medan adolescens och framför allt senare vuxen utveckling, inte getts samma utrymme (Carlberg, 1994). Bloss (1985) har traditionellt sett varit tongivande när det gäller synen på utveckling under adolescens och något han benämner *postadolescens*, vilken rent åldersmässigt skulle kunna sägas motsvara "ung vuxen". Bloss menar att adolescensen kan ses som en *andra individuation* där konflikten mellan autonomi och närhet, men också oedipala teman återaktualiseras

(1985). Blos menar dock att postadolescensen utgör en fas där den andra individuationen är mer eller mindre avklarad (Blos, 1985; Jacobsson, 2005). Det strikta fastänkandet, som utgår från tanken att en viss utvecklingsuppgift är avklarad under en viss fas och att en ny tar vid under nästa fas, har allt mer övergetts inom den psykodynamiska utvecklingspsykologin (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002). Snarare är utgångspunkten idag att individen handskas med flera uppgifter eller utvecklingslinjer parallellt, vilka också förgrenar i sig långt in i livscykeln (Carlberg, 1994). Ett exempel på en sådan livslång utvecklingsuppgift är t.ex. strävan mot beroende och närhet visavi strävan mot oberoende och avstånd (Ibid.). Samtidigt antas att den unga vuxna individen mer aktivt, än äldre individer arbetar sig igenom vissa utvecklingsuppgifter, t.ex. att forma en identitet samt med ovannämnda individuationstema (Briggs, 2008). Bl.a. Caspi och Roberts (2009) pekar på att flera longitudinella studier visar att attitydförändringar och personlighetsutveckling är som mest dynamiskt och aktivt under tidiga vuxenår jämfört med senare. Den unga vuxna ska finna lösningar på flera intrapsykiska utvecklingsuppgifter och samtidigt finna sig tillrätta inom en rad livsområden. Erikson (1968) framhåller hur samspelet mellan intrapsykiska konflikter och faktorer i den omgivande samhällskontexten samspelar i individens utveckling. Han menar att den unga vuxna ska lösa en intrapsykisk konflikt eller utvecklingsuppgift kring *isolerings* visavi *intimitet*, framför allt i nära kärleksrelationer, men poängterar samtidigt att det som främst upptar den unga vuxna är frågan om att hitta en sysselsättning och yrkesidentitet (Ibid.). Under ung vuxenhet, menar Erikson (Ibid.) måste individen vara rustad att hantera motsägelsefulla upplevelser och förs in en mängd nya situationer vilka kräver flexibilitet samt förmåga att utstå olika former av utforskande och misslyckanden. Erikson (Ibid.) menar att detta för in den unga i en mer eller mindre nödvändig kris av prövande och förvirring vilken samhället också borde sanktionera, ett s.k. *psykosocialt moratorium*.

Bl.a. Levinson, (1986), har utgått från Eriksons tänkande och menar att åren mellan 17 och 22 består av en transitionsfas som binder ihop och överlappar *barndom* (enligt Levinson, 0-17 år) och *den första halvan av vuxenhet* (enligt Levinson, 17-45 år). Utmärkande för denna transitionsfas är enligt Levinson en ny fas i individuationen som i huvudsak handlar om att modifiera sin relation till familjen, men successivt också att få en roll som vuxen ”i en värld av andra vuxna” (Ibid.). Levinson (Ibid.) menar också att detta är en tid i livscykeln som innehåller mest motsägelser och stress. Senare forskning kring unga vuxna har bl.a. utgått från Arnetts (2000) begrepp *Emerging adulthood* där 18–25-åringar, men även senare 20-årsålder inryms. Enligt Arnett (Ibid.) karaktäriseras perioden av att uppleva sig vara ”mitt emellan”, av identitetsutforskande, instabilitet och hög grad av självfokus. Perioden är också omgärdad av många myter, både att det skulle vara den bästa tiden i livet fylld av möjligheter och en tid kantad av självtvivel, höga krav, ångest eller uppgivenhet (Arnett, 2007). Enligt Arnett kan perioden ses som en transitionsfas mellan barndom och vuxenhet, men i och med att denna fas tenderar att sträckas ut allt mer i vårt västerländska samhälle, även som ett stadium i sig i livscykeln (Ibid.). Begreppet transition behöver dock inte enbart

betraktas som en förbindelselänk mellan olika ålderssekvenser i livscykel, utan kan också användas som beteckning på kortare omorienteringsfaser eller livskriser (Bauer & Mc Adams, 2004). Oavsett i vilket sammanhang begreppet används menar Bauer och McAdams (Ibid.) att de gemensamma dragen för transitionsfenomen är att de försätter individen i ett tillstånd av ökad självreflektion, försök till meningsskapande och identitetsutforskande.

Vad innebär då begreppet *identitet* och hur förhåller det sig till andra liknande centrala psykologiska begrepp som t.ex. *själv* och *jag*? Ett försök till att skilja ut begreppet identitet görs bl.a. av Horowitz (2012) som menar att individen inom sig bär på en mängd olika *självskeman* vilka utgör ett komplext system av både medvetna och omedvetna minnen, fantasier, relationserfarenheter m.m. Dessa, menar Horowitz (Ibid.) är övergripande organiserade i vad som kan benämnas som individens *Själv-organisation* (eng. *Self organization*). Inom denna inryms samtidigt mer medvetna och aktiva *självskeman* vilka, enligt Horowitz, kan beskrivas som individens *identitet* (Ibid.). Även Adamson, Ferrer-Wreder och Kerpelman (2007) gör jämförelser mellan de olika begreppen och menar att olika teoretiker använt begrepp som *själv* och *identitet* på olika sätt. Ett gemensamt synsätt menar författarna (Ibid.) bland olika teoretiker är dock synen på människans strävan efter att hålla sin självuppfattning eller identitetsupplevelse konsistent. Bl.a. Rogers (1963) intresserade sig för människans mer medvetna självbild och inkluderade i begreppet *själv*, människans strävan att förverkliga sig och sin potential och hur hinder för detta orsakar psykisk ohälsa. Rogers menade också att människan strävar efter att få bekräftelse i form av upplevelser som upprätthåller den egna självbilden (Ibid.). Erikson (1968) menade att individen i sitt identitetskapande antingen går mot en lösning, vilket konsoliderar och utvecklar identiteten, eller mot ett misslyckande kring detta, vilket försätter individen i ett tillstånd av förvirring och ökad psykisk ohälsa eller sårbarhet. Eriksons teorier har fortsatt att vara en viktig utgångspunkt när det gäller forskning kring hur individen formerar och utvecklar sitt själv och sin identitet.

3 Tidigare forskning

3.1 Empiriska vetenskapliga studier

Enligt Mc Lean och Pratt, (2006) dominerar idag främst två forskningsperspektiv kring identitetsutveckling med utgångspunkt i Eriksons teorier. Det ena perspektivet utgår från *narrativ* forskningstradition med den bärande tanken att människans själv eller identitet är detsamma som människans berättelse om sig själv (Mc Lean & Pratt, Ibid.) Det andra perspektivet utgår från tanken att identitet skapas genom att individen utforskar olika alternativ och möjligheter inom ett livsområde, t.ex. religion, yrke, relationer, sexualitet och sedan införlivar, eller gör ett ”åtagande”, ”sällar sig till något” som sedan införlivas i identiteten (Ibid.). En pionjär inom detta perspektiv är Marcia som utifrån forskning kring tonåringar och unga vuxna skapat *The identity status model* (Marcia, 1966). I den fortsatta framställningen kommer främst detta sistnämnda perspektiv att vara

utgångspunkt. Marcias (Ibid.) modell går i korthet ut på att individens identitet bestäms både utifrån personliga egenskaper och värderingar samt utifrån vilken grad såväl utforskande (eng. *Exploration*) som ”åtagande” (eng. *Commitment*) har ägt rum. Detta gäller, som nämnts, inom olika livsområden (eng. *Domains*). Graden av uppnådd identitet kan också antas variera mellan olika områden. I modellen inryms fyra typer av *Identitetsstatus* vilka indikerar i vilken grad individen har utforskat och gjort ett åtagande. Dessa benämns enligt följande: 1. *Identity diffusion* (hög grad av förvirring) 2. *Identity foreclosure* (ett alltför snabbt steg där individen har införlivat t.ex. föräldrars normer utan utforskande.) 3. *Moratorium* (individen har en lättare identitetskris med hög grad av utforskande som ska leda framåt mot en mer konsoliderad identitet) 4. *Identity Achievement* (individen har gått igenom en kris och därefter kommit fram till en mer konsoliderad identitet.), (Marcia, Ibid.) I sammanhanget kan nämnas att flera studier har visat att, i synnerhet positionerna *Identity diffusion* och *Moratorium* är mer associerade med psykisk ohälsa och lägre välbefinnande (Schwartz, 2001). *Identity Achievement*, är också på motsvarande sätt associerat med högre grad av psykisk hälsa och jagstyrka (Ibid.).

Maricas modell utgör ofta utgångspunkt när det gäller studier av identitetsutveckling hos tonåringar och unga vuxna, inte sällan amerikanska collegeungdomar (Luyckx, Klimstra, Schwartz & Duriez, 2013). I Sverige har modellen inte använts i samma utsträckning. Dock har ett par studier gjorts av bl.a. Frisén och Wängqvist (2011), där jämförelser i identitetsstatus mellan unga vuxna högskolestuderande och förvärvsarbetande undersökts. Forskarna (Ibid.) fann att de som arbetade i högre grad befann sig i *Identity diffusion* jämfört med de som studerade. Samtidigt fann de att individer som befann sig i *Moratorium*, oavsett om de var studerande eller arbetade, rapporterade högre självskattad psykisk ohälsa. En liknande belgisk studie har också gjorts av t.ex. Luyckx et al. (Ibid.) som jämfört högskolestuderandes identitetsstatus med nyutexaminerade som just inträtt i yrkeslivet. Syftet med studien var dock främst att undersöka begreppsvaliditeten Marcias modell. I studien fann man bl.a. att *Identity diffusion* kunde delas upp i två underkategorier, en mer ”bekymmersamt” förvirrad status och en mer ”bekymmersfritt” förvirrad status (Ibid.). Luyckx et al. (Ibid.) pekar på vikten av att också närmare utforska själva övergången mellan två kontexter, t.ex. studerandes upplevelser i övergången mellan studiekontexten och arbetslivskontexten, snarare än att jämföra individer i olika kontexter. Dessutom poängterar bl.a. Schwartz (2001) och Horowitz (2012), att identitetsforskning ofta utgått från kvantitativ metod och självskattningsformulär. Forskningen skulle därmed må väl av att kompletteras med fler studier utifrån kvalitativ metod.

4 Frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur ett urval unga vuxna studerande upplever sig själva och sin tillvaro när de befinner sig i en övergångsfas mellan två olika kontexter, vilket här definieras som att stå inför att avsluta en flerårig utbildning och söka sig ut i yrkeslivet. Avsikten är att särskilt undersöka studenternas egna tankar, känslor och reflektioner och att ställa dessa i relation till fenomen som

transition, identitetsutforskande och vuxenblivande. Frågeställningarna är följande:

- Hur upplever studenten sin livssituation utifrån att närma sig examen och orientera sig mot arbetslivet?
- Hur ser studenten på sig själv utifrån att lämna rollen som student och stå inför att anta yrkesrollen?
- Hur ser studenten på sin framtid och yrkesroll i förhållande till vuxenblivande?

5 Metod

5.1 Undersökningsdeltagare

Sex stycken sistaårs-studerande, tre kvinnor och tre män vid KTH:s master- respektive civilingenjörsprogram deltog i studien. Utbildningslängden i dessa program är igenomsnitt, 4,5 år. Deltagarnas medelålder var 24 år (där den yngsta var 23 år och den äldsta 27). Deltagarna kom från sex olika utbildningsprogram och samtliga var födda och uppvuxna i Sverige. Deltagarna rekryterades bland studerande som ansökt om att få karriärcoachande samtal. Kriterier för att delta i studien var att den studerande skulle vara i slutfasen av sina studier samt ännu inte ha bildat familj eller ha fått något erbjudande om arbete. Ett annat kriterium var att studenten inte heller skulle ha gått igenom eller påbörjat en process av karriärcoachning. En sådan process skulle i det här fallet kunna betraktas som en ”behandling” som skulle kunna påverka utfallet. Individerna skulle t.ex. redan vid intervjutillfället kunna ha löst vissa frågor och problem eller inte upplevt den aktuella livssituationen och de fenomen som studien avser att fånga in lika starkt.

5.2 Datainsamlingsmetoder

Data samlades in med hjälp av individuella semistrukturerade intervjuer vilka pågick 50-80 minuter. Inför intervjuerna skapades en intervjuguide med ett antal frågor och områden som syftade till att täcka in studiens tre frågeställningar, se bilaga 2. Dock ställdes inte samtliga frågor i intervjuguiden till samtliga informanter och inte heller ordagrant. Syftet med intervjuguiden var framför allt att denna skulle användas som ett underlag för mig som intervjuare och strävan var att skapa ett så tryggt samtalsklimat som möjligt där studenten skulle kunna reflektera fritt och öppet. En bra öppningsfråga visade sig vara frågan om hur studenten nu upplevde den aktuella situationen. Denna fråga ledde lyckosamt nog in samtalet på flera av de områden som intervjun avsåg att täcka in. Eftersom intervjun var öppen fanns också utrymme för flera spontana frågor från min sida. Intervjuerna spelades in genom digitalt ljudupptagningsprogram. Därefter transkriberades och avkodades materialet av mig. Rådatamaterialet för varje intervju utgjorde i genomsnitt 15 sidor.

5.3 Bearbetningsmetoder

Varje intervju transkriberades och avkodades kontinuerligt av mig. Detta resulterade i ett datamaterial som strukturerades och analyserades med hjälp av *Tematisk analys* enligt Hayes, vilket beskrivs i Langemar (2008). Den tematiska analysen skedde i två steg. Först strukturerades materialet utifrån steg 1-6 (Ibid.) där datamaterialet gick igenom tre gånger med avsikten att hitta nyckelord. Dessa nyckelord sorterades därefter in i underteman. Därefter grupperades dessa mindre teman i tre större huvudteman, där det visade sig vara lämpligt att följa de huvudområden som intervjuerna syftat att täcka in. Mot slutet av databearbetningen, då det deskriptiva materialet var färdigstrukturerat i huvudteman, blev det allt mer tydligt att materialet visade på ambivalenta och motsägelsefulla upplevelser eller ”rörelser”. Ett försök gjordes därmed att abstrahera materialet ytterligare en nivå, något som inte fullt ut ligger i linje med steg 7 i tematisk analys, d.v.s. att också skapa en teori, men som ändå motsvarar en ytterligare sammanfattning och analys av materialet (Langemar, Ibid.). Denna sista analys resulterade i tre olika områden som benämndes *ambivalenta teman*. En medvetenhet finns dock att detta sista steg riskerar att komma längre ifrån rådata och att mina egna tolkningar här får ännu större utrymme. Samtidigt togs beslutet ändå att låta denna analys vara en del av resultatet snarare än att inkludera det i resultatdiskussionen.

5.4 Genomförande

Deltagarna rekryterades, som nämnts, i samband med att de anmält sig till att delta i KTH:s karriärcoaching. I denna anmälan inkluderades en fråga om den studerande kunde tänka sig att, inför karriärcoachingen, delta i studien. Bland de som visade intresse gjordes därefter ett urval utifrån att studenten skulle inrymmas i kategorin ”ung vuxen”, d.v.s. vara runt 24 år samt att få en jämn könsfördelning med studerande från olika programinriktningar. De studenter som valdes ut kontaktades per telefon för delges närmare information om studien. Studenterna informerades också om hur de, efter ett deltagande, skulle kunna få tillgång till karriärcoaching, bl.a. att coachingen skulle erbjudas av en annan person än mig. Deltagarna kontaktades kontinuerligt och av sju tillfrågade tackade sex stycken ja till att delta. Intervjuerna genomfördes under tidsperioden 2014-09 - 2014-11 och ägde rum i ett samtalsrum på KTH:s campus.

6 Forskningsetiska frågeställningar

Innan intervjun startade informerades deltagarna skriftligt och muntligt utifrån de Vetenskapsrådets (2015) krav om information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande. Studenterna informerades också om hur och var resultatet skulle presenteras. För att undvika att studenten skulle känna sig tvingad att delta t.ex. för att därigenom komma före i kön till karriärcoaching förtydligades att deltagande inte påverkade köplatsen. För att frigöra mig från min roll som karriärcoach och för att möjliggöra för studenten att se deltagandet som frikopplat

från en coachingsprocess, klargjordes att jag inte skulle fungera som studentens coach efter intervjuerna utan att detta uppdrag skulle utföras av en kollega.

7 Resultat

Presentationen av resultatet görs i två steg. Först ges en mer omfattande deskriptiv presentation under olika teman och därefter ges en sammanfattande analys av dessa.

7.1 Deskriptiv presentation

Den deskriptiva redogörelsen av resultatet görs under följande tre huvudteman: 1) Transition, 2) Identitetsprövning samt 3) Vuxenblivande. Dessa huvudteman har kompletterats med deskriptiva rubriker och innehåller också var för sig ett antal underteman.

7.1.1 Transition – "I väntan på färdbeskrivning"

Innebörden i detta är främst hur det upplevs att befinna sig i slutet av studentlivet samt hur det upplevs att vara på väg mot något annat d.v.s. yrkeslivet. Fokus är här främst på det skifte av yttre kontext och sammanhang som studenten står inför. Här beskrivs först upplevelser av att befinna sig i en mellanperiod, något som här fått namnet *Ingenmanslandet*. Bland upplevelserna finns också uttryck för att tillvaron tycks sakta in vilket här beskrivs under rubriken *Det rullar inte bara på längre*. En annan form av upplevelse är samtidigt att tillvaron plötsligt gör halt och att det blir ett bryskt möte eller en krock mellan två världar, bl.a. i och med att det visat sig vara svårare att komma in i yrkeslivet än man först trott. Detta tema har här fått namnet *Ett möte med verkligheten*. Till sist följer temat *Jag vill köpa mig lite tid*, vilket beskriver upplevelser av att det inte får gå för fort med övergången till yrkeslivet samt behovet av att vilja stanna upp och reflektera.

Ingenmanslandet

Här upplevs en känsla av att befinna sig i något som benämns som en "övergångsfas", "mellanperiod", "den här processen" eller "den här fasövergången". Något ska avslutas och något annat ta vid. När denna övergång jämförs med tidigare liknande övergångsfaser i livet, upplevs det som att denna övergång är mer påtaglig än vid tidigare liknande processer i livet, i synnerhet när man jämför med hur det var att avsluta gymnasiet och börja på högskolan. När studierna börjar lida mot sitt slut finns en mängd val att göra kring vilket företag, vilken yrkesroll och vilken bransch man ska ägna sig åt. En upplevelse blir då att det är svårt att fatta beslut och att man känner sig förvirrad.

"Ja ärligt talat så har jag ingen aning om någonting. Just själva övergången, jag begriper ingenting känns det som. Okej, vad ska jag göra nu?"

Parallellt med detta upplevs samtidigt att det finns förväntningar från omgivningen på att man "borde veta vad man vill" och att det inte riktigt anses

”okej” att inte veta. Här inryms också känslan av man tidigare trott att det skulle bli skönt att närma sig slutet av studierna och att känslan tidigare varit att det kommer att ordna sig med jobb och framtid. Nu upplevs det som att den bilden förändrats. Tankar väcks kring att det kanske inte blir så lätt med karriären, som man tidigare trott.

”Men just när min bild har varit byggd kring just det där ja med karriär att det löser sig. Man inser då kanske att nej så kommer det inte nödvändigtvis bli, man kommer inte känna så. Så är det ju så klart att man omvärderar sina saker.”

I upplevelserna finns också känslor av förväntan och längtan ut och bort till något annat, det ska bli roligt att börja jobba, men samtidigt är det lite skrämmande att gå från en trygg tillvaro till något okänt. En upplevelse är också att ha en ungefärlig bild av den första delen av karriären men i ett ännu längre perspektiv undrar man hur det ska bli. Hur ska man göra för att komma dit man vill i framtiden, t.ex. att få en ledarroll? Man har heller inte fått veta så mycket om karriärvägar under utbildningens gång och hur det ”egentligen fungerar” när man börjar sin karriär.

”Det är blandat. Det är så klart att det ska bli kul och jobba och så där men (...) man går från en trygg tillvaro till nå't annat.”

Det rullar inte bara på längre

Här inryms upplevelser av att tillvaron under studietiden liksom bara ”rullat på”. Man har gjort som man har blivit instruerad och tillsagd, sina uppgifter och tentor. Nu saktar tillvaron in istället och det flyter inte på som förut. Tidigare behövde man heller inte ”förhålla sig” till tillvaron, d.v.s. tillvaron som student. Det fanns inte någon anledning att ifrågasätta utan ”det var bara att göra”. Nu upplevs det som att det blir nödvändigt att hitta ett nytt förhållningssätt till tillvaron vilket är både överrumplande och ovant. En informant beskriver det bland annat som att man måste hitta en motivation och ”trycka på” mer själv för att något ska hända. Det blir också något nytt att plötsligt börja reflektera och ställa sig själv frågor om sin framtid och yrkesroll och det känns som att det har man inte uppmuntrats till att göra under studietiden. Det hade varit bra om man gjort det mer och ansvaret för det vilar, menar man, både på KTH och på en själv.

”Man förhöll sig liksom inte. Det var bara göra. Men nu så, nej nu är det inte alls på det sättet. Nu funkar det inte så utan nu behövs det motivation. Det rullar liksom inte bara på som det gjorde då, utan jag måst trycka på.”

Ett möte med verkligheten

Parallellt med upplevelser av att befinna sig i en övergångsfas eller en tillvaro som saktat in eller inte längre riktigt rullar på som förut, finns samtidigt upplevelser av att det inte alls saktar in eller blir en smidig övergång mellan studentlivet och yrkes- och arbetslivet. En upplevelse är att man på olika sätt har blivit hindrad

eller stoppad. De egna inre bilderna och förväntningarna man haft inför framtiden kolliderar med den faktiska verkligheten och det blir som ett glapp mellan studentlivet och yrkeslivet. En informant beskriver det som ett uppvaknande och en ”reality check”.

”Det blev ett möte på så sätt att jag efteråt insåg att ja men det var ett glapp mellan min egen uppfattning och det som var fallet med vad de här företagen tyckte. Okej är det så här det ska vara nu och då blir det ett orosmoment.”

En undran är också om man kommer att bli insläppt i vuxenvärlden och arbetslivet. Tidigare i livet när man skulle välja högskoleutbildning var frågan inte aktuell huruvida man skulle bli insläppt eller inte, i alla fall om man hade bra betyg. Det var snarare så att man själv kunde välja och vraka och att man var välkommen överallt. Nu är känslan annorlunda och det är inte alls självklart att man kommer att bli mottagen i något nytt, i gemenskapen. Kommer dörren att öppnas?

”När man tänker på arbetslivet är det mer snarare att det där att man ska bli accepterad då eller att någon ska ta emot en. Arbetslivet känns lite som en stängd klubb just nu.”

Ett annat ”glapp” är att känna att framtiden eller verkligheten tycks tränga sig på utan att man riktigt är beredd på det. En upplevelse är att ligga lite efter kurskamrater när det gäller viljan att lämna studierna och börja jobba. Om man t.ex. varit borta under ett sabbatsår och sedan har kommit tillbaka är det en överraskning att se att andra tidigare kurskamrater nu redan är på väg ut i arbetslivet. Det skulle vara skönt att få vara kvar i studentlivet en tid till och i jämförelse med andra känner man sig inte redo. En upplevelse handlar också om att inse att studietiden gått fort och tidigare har det heller inte funnits någon direkt press att börja jobba.

Jag vill köpa mig lite tid

I upplevelserna inryms också en rädsla att hamna fel. En informant beskrev det som ett behov av att få ”köpa sig tid” innan mer definitiva beslut om karriärvägar och framtid kan ske. Tidigare har man kanske haft ett sabbatsår eller jobbat mellan gymnasiet och högskolan men upplevelsen är också att man gärna vill ha ytterligare ett sabbatsår där man vill ”komma ikapp” med sig själv.

”Ja, men eftersom att jag under min utbildning inte har reflekterat så mycket så måste jag liksom ta ikapp det lite nu känner jag. (...) På ett sätt så är det ju en stress att få ett jobb och på ett annat sätt så vill man ju också få ett jobb som man vill ha, på riktigt inte bara för att man är rädd att inte få ett jobb.”

7.1.2 Identitetsprövning – ”Att se på sig själv med nya ögon”

Om temat ovan hade fokus på hur studenten upplever själva tillvaron eller kontexten i stort, så beskrivs här snarare mer av den egna individens självbilder

och identitet. Här beskrivs först upplevelser kring studentrollen och hur det upplevs att lämna den vilket fått rubriken *Att ömsa skinn*. Studenterna har också tankar och känslor inför yrkesrollen och hur det kommer att bli att gå in iden, något som här beskrivs under rubriken *Att se sig själv i en framtida yrkesroll*. Ytterligare ett upplevelseområde är hur det känns att söka arbete, d.v.s. vara arbetssökande och uppleva att det finns en konkurrens om jobben, vilket här fått namnet *Att vinna ett jobb*. En påtaglig upplevelse är också att man vill hitta sin egen uppgift eller sitt kall, vilket också upplevs som något som ska göra det roligare att gå in i yrkesrollen, men också ge en möjlighet att utveckla sin fulla potential. Detta beskrivs under temat *Att hitta sin grej*.

Att ömsa skinn

En upplevelse av att stå inför att snart lämna rollen som student är att vara otålig och önska att få kasta av sig denna, bli klar och gå ut och arbeta. Här finns upplevelser av en sorts mättnad och trötthet kring den sista delen av utbildningen. Man frågar sig om det verkligen behövs mer formler och teorier för att klara av ett arbete som ingenjör? Det blir en känsla av att allt upprepar sig till slut och egentligen skulle det ha varit bättre att få komma ut lite tidigare i yrkeslivet. Om man dessutom inte har upplevt studietiden som särskilt positiv blir det också en lättnad att lämna den.

”Så då har jag känt också att ja men vissa av mina kompisar dom har redan börjat jobba och jag vet att jag antagligen skulle väl kunna göra det själv också då så ibland har jag väl känt att ja men kan inte jag bara få börja jobba direkt då, inte vara kvar och plugga egentligen.”

Här finns också upplevelser av att studentrollen har varit en trivsamt roll där man känt gemenskap med likasinnade. Det finns också tankar kring att studentrollen varit ganska fri och kravlös, att man bara haft sig själv att tänka på och att det är en ”lyx” att vara student jämför med hur man tänker sig att det kommer att vara att vara yrkesverksam. Kanske återkommer en sådan fas inte mer i livet resonerar man. Hur starkt man tycker sig ha identifierat sig med rollen som student skiftar dock. En informant uttryckte att studierna mer har varit något som man ”gör” än något man ”är”. Det har att göra med att man redan har ett nätverk av vänner utanför KTH, vilket gör att studentrollen är en mindre del av vem man tycker sig vara. Man upplever sig inte heller som den stereotypa KTH-studenten, d.v.s. något som är aktiv i kårlivet. Det upplevs som att andra tror att bara för att man går på KTH så är man en sådan som är kåraktiv och är med på olika aktiviteter och klär sig i färgglada overaller och roliga mössor. Istället menar man att man har fått viktigare erfarenheter utanför studierna, t.ex. genom att man har bott utomlands en tid, studerat ett annat språk eller varit engagerad i någon ideell verksamhet. Man kan också ha haft en tillvaro med mycket festande utanför KTH. Det är erfarenheter som man tycker har format en mycket mer som människa.

"Nej, jag har ju under ganska lång tid inte riktigt sett upp till skola utan det är lite mer att jag bara har gått den här utbildningen för att det är status att ha en utbildning, men själva utbildningen, jag har inte lärt mig så mycket, alltså jag har ju lärt mig mycket mer av det jag har sett själv i världen."

En aspekt av att lämna studentrollen är också att det blir en insikt i att vissa egenskaper och förmågor som varit användbara i rollen kanske inte kommer att vara lika viktiga framöver. Om man har haft det lätt för sig i studierna och varit högpresterande tänker man att det har varit värdefullt för att klara just studierna. Men frågan är om enbart detta kommer att räcka för att klara sig i framtiden. Tankar väcks kring vikten av att eventuellt utveckla andra och nya egenskaper och förmågor, att det kanske måste till något mer, t.ex. att vara en social person och att kunna nätverka för att klara av arbetslivet och också lyckas i det. En informant menade också att det nu gäller att utforska nya sätt att bekräfta sig med än enbart prestationer.

"Jag har väl insett att man ska ju inte bekräfta sig med prestationer för mycket. Det är egentligen inte det bästa sättet att uppnå lycka så det är så klart att man ska ifrågasätta det liksom (...) det är ju lättare att liksom kompensera genom att prestera och genom att göra mer än genom att ta tag i sig själv liksom."

Att se sig själv i en framtida yrkesroll

Att se sig själv både som ingenjör rent generellt, men också i en mer specialiserad yrkesroll upplevs som svårt. Man känner en viss frustration när man läser jobbannonser där kravspecifikationer, som arbetsgivaren ställt upp, upplevs som svåra att nå upp till. Man funderar också på om man verkligen skulle trivas med de arbetsuppgifter som nämns, om man är rätt person för dessa, men också vad uppgifterna verkligen innebär. Att läsa en jobbannons upplevs som en process där man söker efter sig själv.

"Jo men det man tänker är ju att man delvis går runt och tittar på jobb så tänker man så här, men det här skulle jag vilja göra fast delvis varför man inte kan säga det här är väl att man på ett sätt söker efter sig själv, man försöker se sig själv i en yrkesroll."

Att se sig i en yrkesroll upplevs också hänga ihop med att man inte har någon praktisk erfarenhet av att vara i en sådan roll. Det har saknats praktik under utbildningen och därmed saknas också erfarenheter kring vad rollen skulle kunna innebära. Detta gör att bilden av rollen blir diffus men det blir också svårt att bestämma sig för vad man ska välja.

"Eftersom jag inte vet vad det är som är rätt, hur jag ser mig i framtiden, vilket yrkesroll så är det helt omöjligt att ta ett beslut om det också. Så den självinsikten har jag ju men det blir, när man tänker så blir det också ett orosmoment helt enkelt."

Man upplever också att man tidigare, t.ex. när man valde utbildning, inte tänkte så mycket på exakt vad rollen som ingenjör innebär och på alla de olika yrkesroller som finns. Utbildningsvalet skedde snarast utifrån att ”man var väl duktig på matte och naturämnen” eller ”det verkade väl som en kul utbildning”. Man påverkades av hur KTH:s utbildningsprogram marknadsförs i media och lockades av ”alla häftiga grejer” som en ingenjör kan göra samt att det skulle vara lätt att få jobb efteråt. En upplevelse är att denna bild inte riktigt stämmer och att det skulle ha varit bra att gå in i studierna med mer realistiska bilder av yrkesrollen.

Man kan också känna att det förväntas att man, särskilt under utbildningens sista år, bör ha ”snappat upp ett generellt ingenjörstänk”. Vad detta ”ingenjörstänk” är känns dock svårgripbart och kan inte riktigt upplevas. Det känns också i viss mån överkligt att man snart kan kalla sig för ingenjör.

”Det låter jättesjukt för att så fort man säger ingenjör då är det som att ja då ska jag typ kunna så här bygga en dator eller en bro eller nåt, räkna på allting.”

Man upplever också att man har mött ganska ensidiga bilder av ingenjörnsrollen. Det är ofta ett litet urval företag som marknadsför sig eller syns på campus, t.ex. på arbetsmarknadsmässor. Då upplever man att det bara finns några olika företag där ute med ett fåtal yrkesroller. Samtidigt vet man att det finns fler roller och företag, men man undrar vilka dessa är. En annan aspekt av detta är att vissa roller upplevs som svåra att identifiera sig med. Företagen berättar hur det är att vara t.ex. ”serviceingenjör” eller ”managementkonsult”. Om dessa roller inte upplevs som roliga eller intressanta uppstår en besvikelse men också en känsla av att inte passa in i normen för hur man ska vara som yrkesarbetande ingenjör.

Gästföreläsare som kommer till programmet och föreläser om något specialområde kan också upplevas som ”ingenjörstarketyper”. En informant beskriver detta som att den ena arketyper är den ”entusiastiske innovatören”, som har hittat ”sin lilla grej”, någon liten teknisk detalj och ”allt man kan göra med den”. Den andra arketyper är någon som föreläser om t.ex. något ”tråkigt dataprogram”. Gemensamt är att de bara har ”sin lilla grej” i huvudet och att de saknar större perspektiv. Att de liksom fastnat och förstelnats i ett smalt perspektiv.

”Det som har visats upp som förebilder och som exempel utifrån när dom kommer till KTH är nästan lite intorkade. Men han är ju rynkig som en, han ser ut som sjuttio bast, men han kanske är trettio, man tänker hjälp, vad har du gjort! Ja, jag har jobbat med det här.”

Man hoppas också att man kommer att få möjlighet att successivt växa in i rollen som ingenjör och bli ”upplärd”. Att få en chans till en s.k. tranicee-plats upplevs som åtråvärt. Man vill få en bred inblick i en bransch eller ett företag och hålla många dörrar öppna, innan mer definitiva beslut tas om vad man sedan ska specialisera sig på. En önskan finns att få komma in som s.k. junior eller ”junior konsult”, där det implicit ligger att de första åren i yrkeslivet ska vara en slags

lärlingsperiod. Detta upplevs som att det skulle vara en fortsättning på utbildningen eller en smidig och trygg övergång från studentrollen till yrkesrollen.

Att vinna ett jobb

Här inryms upplevelser av att man nu går in i en period av eventuellt avvisande. Det kommer antagligen att bli ”en hel del nej” från arbetsgivarna när man söker jobb och det är man inte helt van vid, det känns obehagligt och läskigt.

”Det blir en riktig sån där panik innan det liksom lugnar ner sig igen liksom för jag är ganska stressad över det där. Ja men på nåt sätt, man ska bli, man ser hela den där processen framför sig. Visst det kanske finns mycket jobb, men inför varje jobb ska du ju vinna någon slags, det är ju en tävling om varje jobb.”

Man upplever också att arbetsgivaren bara intresserar sig för personer som har mängder med erfarenheter vid sidan av studierna. Det känns som om man ska ha varit engagerad i kårlivet, jobbat vid sidan av eller ha ett ideellt engagemang. Man ska ha många talanger, kunna flera språk, vara social och utåtriktad. Det blir en fråga om det man gjort fram till nu duger eller om man ska komplettera med fler kurser eller extrajobb. Något som upplevs är att det verkar svårt att komma in i arbetslivet som nyutexaminerad ingenjör. Det blir motsägelsefullt. Får man inte vara ny och bli upplärd, finns det ingen plats för den juniora och vem är junior? Själva jobbsökandet beskrivs som ett ”spel” man ska gå in i där man ska marknadsföra sig själv och bara visa upp sina goda och starka sidor. Detta väcker frågor kring om man verkligen vill spela detta spel och vad som är en äkta bild av en själv och inte.

”Och jag tror att all marknadsföring är lögn och det är samma grej om man ska skriva ett CV eller personligt brev och presentera sig själv, det är också marknadsföring och det är per definition för mig en lögn och det gör det för mig jättejobbigt.”

Att hitta sin grej

När man blickar framåt och ser sig själv upplevs starkt att det är viktigt att hitta någonting att ”brinna” för som känns meningsfullt. Att hitta ”sin grej” och inte bara lunka på i någon annans fotspår, t.ex. föräldrar eller lärares. Man upplever också att man vill bidra med något substantiellt till samhället, att göra någon slags nytta för andra människor. I upplevelserna finns en oro kring att yrkesrollen ska bli tom och meningslös, och att det som studenten idag drömmer om eller upplever som meningsfullt inte ska inrymmas i denna.

”Jag vill kunna styra över mitt liv liksom, min tid, känna att jag har byggt upp nånting och så här känna stolthet liksom. Alltså man får ju självförtroende om man lyckas med en idé då kanske man kan starta fler idéer, ja alltså självförverkligande. Som är det här högsta målet.”

Om man inte har hittat ”sin grej” upplevs en frustration och man önskar att man hade något att brinna för.

”Det skulle vara så jävla fett att vara så här sjukt engagerad för någonting och att kunna svara när någon frågar, Vad vill du göra? Ja men det här området det här är fett och så här. Man önskar väl att man hade någon typ av engagemang, att man kände att man brann för något område eller någonting. Att inte ha en så'n där likgiltighet liksom.”

7.1.3 Vuxenblivande – ”Det är väl nu man blir vuxen antar jag?”

I detta sista och tredje huvudtemat inryms bilder och tankar om och på vilket sätt övergången till yrkeslivet innebär ett led i att bli mer vuxen. Upplevelsen är framförallt att man nu kommer att få mer ansvar och att studierna mest varit en form av förberedelse för det riktiga livet. Detta beskrivs under rubriken *Nu börjar det på riktigt*. När man jämför sig med vänner som redan börjat yrkesarbete eller gifta sig och skaffa barn ser man också att en rollförändring är på gång, vilket beskrivs under temat *Vuxenpoäng*. Man resonerar också kring vuxenbegreppet som sådant, var går gränsen mellan ”ung vuxen” och ”fullt vuxen”? Finns det överhuvudtaget något som kan kallas ”vuxen”? Detta beskrivs under temat *När blir man vuxen egentligen?* Till sist beskrivs, under rubriken *Det får inte bli för tråkigt*, något som kan beskrivas som önskningar kring hur man vill att framtiden ska bli men också en oro att man ska bli instängd i något.

Nu börjar det på riktigt

Övergången från högskola till yrkesliv upplevs som en ganska påtaglig signal om att man nu är på väg mot ett ökat vuxenblivande. Ett resonemang är när man lämnar högskolan och, förutsatt att ett yrkesliv tar vid, så är det nu man blir vuxen på riktigt. I detta inryms att man upplever att man kommer att få mer ansvar även för andra än bara sig själv. Nu kommer ens handlingar att få konsekvenser för fler personer och en upplevelse är att man, i större utsträckning än tidigare, måste ta ansvar för sina handlingar.

”Ja, det känns lite som att nu är man vuxen på riktigt. Nu går man ut i verkligheten och det är inte bara teori nu utan nu man får ansvar och beroende på hur du uppför dig eller gör saker och ting så kommer det att påverka andra i mycket högre grad än om du har ansvar för dig själv personligen bara.”

Man upplever samtidigt en viss rädsla för att göra fel; ”Du kommer att ha din chefs ögon på dig” som en informant uttryckte det. Upplevda förväntningar på att börja kunna ”leverera” något tidigt i yrkeslivet är också centalt. Man frågar sig om det är så och vad som händer om man kanske inte kan leva upp till dessa förväntningar från ”dag ett” på jobbet. Även andra faktorer inryms i upplevelsena om vuxenblivande. Relationen till föräldrarna kanske förändras, där man går in i en annan roll gentemot dem då man inte längre är ekonomiskt beroende av dem och är mer självständig. En upplevelse är också att det handlar om att visa för föräldrar och andra att man kommer att använda sig av sin utbildning, att studierna inte har varit slöseri med tid. Man vill visa dem att man kan klara sig och att man kommer att lyckas så att de kan känna sig lugna.

Vuxenpoäng

Runt omkring sig upplever man att jämnåriga vänner nu börjat ha allt mer fasta relationer och att någon dessutom väntar barn. Upplevelsen är att det blir tydligare i omgivningen att det förväntas av en eller att man också själv inser att man är på väg in i en annan fas i livet. Man kommer att få ”vuxenpoäng”. Man upplever att när man är i slutfasen av studietiden står man också inför ett vägskeje som förgrenar sig i en mängd nya vägar och att det blir mer fragmentariskt än tidigare i livet. Man upplever också att man nu står inför ett skede i livet där en mängd ganska livsavgörande saker kommer att inträffa parallellt.

”Men sen så är det verkligen att man gör en fasövergång i livet, man har ju fler och fler vänner som har stabila förhållanden, jag har en nära vän som har barn och så det är så klart att det är en grej som och man undrar över eller ser sig själv i det här och så här.”

I upplevelserna inryms också en känsla av krav på att växa upp och detta krav nu också är högre än hur det upplevdes när man gick från gymnasiet till KTH. Man upplever också att livet i framtiden kommer att se mycket mer olika ut för en själv och vänner. Artonåringar lever ungefär samma liv, men ju äldre man är blir det större och större skillnader. En ytterligare aspekt av att gå in i yrkes- och vuxenlivet är enligt en informant att man nu kommer att arbeta tillsammans med människor i ett helt åldersspann till skillnad från att ha omgett sig med bara jämnåriga. Då handlar det om att agera mer vuxet.

När blir man vuxen egentligen?

Även om man upplever att inträdet i yrkesrollen och arbetslivet är sammanbundet med ett mer definitivt vuxenblivande, undrar man samtidigt över de uppdelningar vi gör i samhället mellan olika åldergrupper. Blir man någonsin vuxen och när blir man det? Finns det någon tydligt gräns mellan barndom och vuxen? Kanske finns det ytterligare någon mellanperiod mellan den riktigt ”unga vuxna” och ”den fullt vuxna” resonerar en informant? Under den riktigt unga vuxna perioden har tiden, på något sätt, upplevts som mer utdragen än vad man föreställer sig att den kanske kommer att göra under de kommande åren.

”Innan kanske man tänkte att universitetet och sen är man vuxen och jobbar och familj och den här biten, medan nu när man faktiskt närmar sig då kanske det blir ytterligare en uppdelning mellan 25 och 30 liksom som blir någon konstig mellantid. Kanske innan då familj och så där. Åren mellan 18 och 24 eller 23 dom kan vara mycket längre än mellan 30 och 35.”

Det får inte bli för tråkigt

I studenternas upplevelser uttrycks funderingar kring hur man vill att arbetslivet eller livet i stort ska vara i framtiden. En upplevelse är att man är rädd att man inte ska ha samma frihet som förut. Upplevelsen är att man inte vill ”hamna framför en dator hela dagarna” eller att man ska jobba under ”tråkiga kontorstider” ”åtta till fem”. Det upplevs som allt för inrutat. En annan upplevelse är samtidigt att man vill ha ett tryggt arbete med dessa arbetstider och att det är det man alltid har

längtar efter och sett framför sig. Andra upplevelser är att önska att man kommer att ha tid till annat i livet än bara arbete. Man vill inte identifiera sig allt för mycket med bara yrkesrollen. En annan upplevelse är, å andra sidan, att man längtar efter att få arbeta ganska hårt och att man alltid sett sig som någon som kommer att göra det. En upplevelse är också att jämnåriga som nu är ute i arbetslivet lever mer instängda och förutsägbara liv. När man ringer till vänner och undrar om de vill gå ut och festa eller ta en fika mitt i veckan får man ofta nej. Vännerna måste träna och sova och har inte samma utrymme för spontana möten. En informant uttryckte att samhället tvingar in alla i ett system där man ska arbeta åt någon annan.

”Och sen finns det ju vissa som fortfarande är i linje med att dom vill byckas och klättra i ett företag. Dom börjar och sen får dom nån ledarroll och så där, men samtidigt är det att ju mer dom tjänar, ju mer skatt liksom så jag tycker att du blir ju fast i ett fängelse liksom. (...) Det känns lite som att hela samhället lurar in en i ett system bara för att man ska hålla sig lugn.”

Här finns också önskningskring att yrkeslivet ska fortsätta att vara en rolig plats med jämnåriga kollegor och fester och social gemenskap.

”Det finns ett företag som jag har kollat upp (...). Jag har kollat deras Facebookgrupp och dom verkar ha väldigt bra sammanhållning och fester och så här. Och det är inte bara att man ska festa, utan det är den sociala gemenskapen, det är ju det som är det viktigaste nästan.”

7.2 Fördjupad analys

Vid en fördjupad analys av det deskriptiva materialet som presenterats ovan framträder motstridiga tankar, förhoppningar och bilder. Ett försök har därmed gjorts att abstrahera det deskriptiva materialet i ytterligare ett steg och för respektive huvudtema formulera något som jag har valt att benämna *ambivalenta teman*.

Huvudtema

1. *I väntan på färdbeskrivning*
2. *Att se på sig själv med nya ögon*
3. *Det är väl nu man blir vuxen antar jag*

Ambivalent tema

- Vilsenhet visavi tydlighet*
- Begränsad visavi fullkomnad yrkesidentitet*
- Ansvarsfullhet visavi kravlöshet*

I det första huvudtemat - *I väntan på färdbeskrivning* – framkommer i upplevelserna en önskan att vilja veta hur framtiden kommer att bli. Att inte veta innebär en vilshenhet med stress, oro och rädsla att inte ”vinna ett jobb” eller att inte hitta rätt. Samtidigt lämnar denna vilshenhet öppet för att inte allt för tidigt låsa fast sig vid något. Här finns en önskan att vilja ”köpa sig lite tid” för att därigenom hålla svaren om framtiden öppna och för att kunna stanna i ett fortsatt utforskande där beslut i någon riktning inte får stressas fram. Ambivalensen skulle kunna formuleras som en rörelse eller ett provande mellan *vilsenhet visavi tydlighet*.

I det andra huvudtemat - *Att se på sig själv med nya ögon* - framkommer upplevelser av att ha svårt att identifiera sig med vissa av de yrkesroller man upplever står till buds. Man upplever det som att man å ena sidan inte kommer att passa in i de mallar som finns kring yrkesrollen, men frågar sig å andra sidan vad man behöver utveckla eller göra för att passera genom nåsögat till ett första jobb. Här finns också önsknings och längtan att kunna utvecklas som individ, att arbetet ska vara meningsfullt och att man vill "hitta sin grej" att "brinna för" istället för att bara arbeta "åtta till fem" eller känna en "likgiltighet". Detta skulle kunna formuleras som en ambivalens kring en *begränsad* visavi *fullkomnad yrkesidentitet*.

Det tredje huvudtemat – *Det är nu man blir vuxen antar jag* - skulle, till sist, kunna formuleras som en önskan att få vara delaktig i samhället, bli räknad med bland andra vuxna yrkesarbetande eller leva upp till de vuxenpoäng som andra jämnåriga samlar. Samtidigt finns upplevelser av att det inte får bli för tråkigt i den tillvaron. Studenterna ger uttryck för att vilja kunna ha roligt på jobbet, att det inte får vara för ensidigt och instängt eller att man ska luras in i ett system där man bara slavar åt andra. Detta skulle kunna formuleras som ett prövande mellan *ansvarsfullhet* visavi *kravlöshet*.

8 Diskussion

8.1 Metoddiskussion

Syftet med studien var att undersöka hur ett urval unga vuxna studerande upplever det att befinna sig i slutet av sin fleråriga utbildning och stå inför att ta klivet in i yrkeslivet. Då det, som nämnts, funnits en tonvikt inom identitetsforskning på kvantitativ metod föll valet på att undersöka detta med kvalitativ metod för att få fram ett deskriptivt material. Frågeställningen formulerades brett, men med avsikten att särskilt undersöka detta utifrån fenomen som transition samt identitetsprövning i förhållande till yrkes- och vuxenrollen.

Till att börja med bör något om kvalitativ generaliserbarhet och urval sägas. Då samtliga deltagare rekryterades från ett och samma lärosäte kan det insamlade datamaterialet ha förlorat i deskriptiv bredd. Fler nyanser och upplevelser hade kunnat fångas in om deltagare också hade rekryterats från andra högskolor och utbildningar. Dessutom begränsades urvalet bland KTH-studenter till individer som sökt till KTH:s karriärcoaching. Att också utgå från studerande som inte sökt detta stöd skulle därmed också ha kunnat bidra till en ökad deskriptiv bredd. Att utgå från denna grupp motiverades dock av antagandet att dessa individer skulle vara mer benägna att dela med sig av tankar och känslor inom de fenomen som studien syftat till att undersöka. Det förmodades också att dessa studenter i högre utsträckning än studenter, som inte sökt detta stöd, befinner sig i en process av högre grad av vilshenhet eller utforskande. Försök gjordes dock att forma en viss bredd i urvalet gällande olika programinriktningar. Då antalet program på KTH är betydligt fler än de som var representerade i denna studie, kan det ändå hända att ett urval från andra program hade fångat in andra upplevelser. Tilläggas kan också att flera av deltagarna, åtminstone enligt egna utsagor, varit högpresterande.

Möjligen hade resultatet kunnat bli ett annat om deltagarna haft en lägre studietakt eller haft andra svårigheter att ta sig igenom utbildningen.

Själva datainsamlingen och intervjusituationen kan ha påverkats av flera faktorer. Till att börja med kan informanterna ha påverkats av min yrkesroll. Även om jag försökte klargöra att min roll i detta sammanhang var som psykoterapeutstuderande vid annan högskola, går det inte att bortse från att jag samtidigt representerade KTH som lärosäte och också den yrkesgrupp som där arbetar med karriärvägledning och coachning. Detta kan ha gjort att studenterna upplevt mig som en auktoritet och därmed blivit mindre benägna att dela med sig av känslor och tankar. Då jag dock själv inte upplevde att detta var fallet kan det samtidigt tänkas att min yrkesroll istället gjort att informanten kände sig tryggare i situationen eller räknade med att bli förstådd och därmed i högre grad ville dela med sig av sina upplevelser. Det klargjordes dock från början att jag själv inte skulle ha dessa studenter i coachande samtal efter intervjun där vetskapen om en fortsatt samtalsrelation troligen skulle ha kunnat påverka både informanten och mig som intervjuare. Från början var ambitionen att hålla intervjuerna på annan plats än KTH för att komma bort från min egen identifikation med yrkesrollen. Av praktiska skäl blev så inte fallet, men detta kan även ha haft en positiv effekt på så sätt att studenten kände sig bekväm i denna miljö. Avsikten med studien var ju också att undersöka hur man upplevt studietiden och rollen som student. Att då befinna sig i den aktuella studiemiljön kan ha gjort att identifikationen med studentrollen blev starkare än om personen befunnit sig i en annan miljö. Även om strävan i arbetet med datainsamling och analys har varit att ha ett så öppet och förutsättningslöst förhållningssätt som möjligt går det inte att bortse från min egen förförståelse. Denna hänger samman med min yrkesroll både utifrån att vara verksam som karriärvägledare och coach på KTH, men också utifrån rollen som psykoterapeut. Det bör dock betonas att intervjuerna var upplagda på ett annat sätt än ett coachande samtal.

Resultatet kan också diskuteras utifrån den analysmetod som använts. Vid en genomgång av det deskriptiva materialet blev det tydligt för mig att detta innehöll motstridiga upplevelser vilket gjorde att jag valde att försöka göra ytterligare en abstraktion av det deskriptiva materialet. Jämfört med det rent deskriptiva materialet får detta därmed betraktas som en mer tentativ analys som inte är lika lätt att spåra tillbaka till rådata. Att jag fick syn på de ambivalenta rörelserna i materialet kan förmodligen också hänga samman med min förförståelse utifrån ett psykodynamiskt förhållningssätt som innebär att synliggöra ambivalens och inre konfliktupplevelser. Det kan dock betonas att dessa ambivalenta teman trädde fram tydligt för mig mot slutet av arbetet, snarare än att jag hade förväntat mig det från början eller aktivt letade efter det. I sammanhanget bör dock betonas att tolkningen gäller ambivalenta teman på gruppnivå och inte säger något om vad som pågår på djupet inom var och en av individerna i urvalet.

8.2 Resultatdiskussion

Sammanfattningsvis skulle studenternas upplevelser kunna sägas illustrera en erfarenhet av att befinna sig i en transitionsfas vilken för med sig känslor av vilshenhet och frågor inför framtiden. Upplevelserna tycks också tala för att transitionen i detta fall för in individen i en period av identitetsutforskande, både i förhållande till vem man varit som student och i förhållande till vem man kommer att bli som yrkesmänniska och som fullt vuxen. En sammanfattande analys av resultatet visade också att upplevelserna innehåller motstridiga farhågor och förhoppningar vilket formulerades som tre olika *ambivalenta* teman.

Den upplevda övergången eller transitionen kan till att börja med diskuteras utifrån det som Arnett (2007), såväl som Levinson (1986), menar karaktäriserar ung vuxenhet, d.v.s. att uppleva sig vara mitt emellan med hög grad av stress, motsägelser och identitetsprövande. Samtidigt kan det tänkas att studenternas upplevelser i denna fas inte är uttryck för fenomenet ung vuxenhet, utan lika gärna kan jämföras med äldre vuxnas rollskiften eller förändringsfaser (Bauer & Mc Adams, 2004). Vad som ändå talar för att upplevelserna skulle kunna länkas samman med en det som Arnett (2000) benämner som framväxande vuxenhet. (eng. *Emerging adulthood*) är att studenterna upplevde avslutandet av studierna och det förestående klivet ut i yrkeslivet som ett steg mot ökat vuxenblivande. Enligt Arnett (2007) finns några universella markörer för formerandet av en mer definitiv vuxenidentitet som delas av så gott som alla kulturer i världen. Dessa är att acceptera det egna ansvaret för sig själv, att kunna fatta självständiga beslut samt att bli ekonomiskt oberoende (Ibid.). Just det ökade ansvaret, både för sig själv och för andra upplevdes av studenterna i denna undersökning som en central förändring i samband med inträdet till yrkeslivet. I en longitudinell studie (Schulenberg, Bryant & O'Malley, 2004) av transition från adolescens till ung vuxenhet, framkom att de uppgifter som är viktigast att lösa under denna period, i förhållande till utfall i psykisk hälsa, är frågan kring arbete, intima nära relationer samt att uppleva sig vara en samhällsmedborgare. Bland studenternas upplevelser framkom också att de kände en oro och stress i den aktuella livssituationen. Även om såväl transitionsfaser som ung vuxenhet allmänt sett antas försätta individen i ett mer psykiskt sårbart läge kan det dock diskuteras på vilket sätt dessa har en mer omfattande påverkan på psykisk hälsa. I den ovannämnda longitudinella studien (Schulenberg, Bryant & O'Malley, Ibid.) kunde individerna också delas in i grupper med olika utvecklingslinjer eller mönster och forskarna fann att övergångsfasen, från tonår till ung vuxen, kan ha såväl positiv som negativ inverkan på psykisk hälsa. Vissa individer tycks vara mer rustade från början att ta sig igenom denna fas, men kan trots detta påverkas negativt medan andra, som från början haft sämre psykisk hälsa kan påverkas positivt med hjälp av gynnsamma faktorer i den omgivande kontexten (Ibid.).

Studenternas upplevelser talar också för att de befinner sig i en fas av aktivt identitetsutforskande. I en översiktsartikel om identitetsteorier i Marcias fotspår (Boosma & Kunnen, 2001) framhålls att förvirring är ett nödvändigt stadium för

individen innan en mer konsoliderad och utvecklad identitet kan växa fram inom ett område. Ett allt för snabbt åtagande (eng. *commitment*) leder inte till en djupare utveckling eller utvidgning, medan ett allt för stort utforskande, utan åtagande, å andra sidan riskerar att föra in individen i en mer allvarlig identitetsförvirring (Ibid.). Även om denna studie inte avsåg att undersöka individens identitetsstatus utifrån Marcias forskningsmetodik, kan studenternas upplevelser ändå ställas i relation till modellen och sägas illustrera framför allt *Moratorium*. Bl.a. Guerra och Braungart-Rieker (1999) har visat på samband mellan svårigheter att välja karriärväg och både identitetsförvirring och moratorium. En upplevelse var att mer eller mindre ha tvingats stanna upp på grund av ofrånkomliga yttre faktorer, t.ex. att det var svårare att få ett arbete än man först trott. En annan upplevelse var att vilja ”köpa sig lite tid” därför att man ännu inte känner sig redo än att kliva in i en mer definitiv yrkesroll. Varför studenterna i det aktuella urvalet befinner sig i en sådan fas kan dock diskuteras. När det t.ex. gällde själva utbildningsvalet, som tidigare gjorts, fanns upplevelser av att detta inte föregåtts av några djupare tvivel eller oro utan snarast handlat om att det verkade ”kul” att gå på KTH och att man ”var bra på matte”. Detta tillsammans med det faktum att ingenjörsyrket ofta är något som tenderar att gå i arv mellan generationer skulle kunna tala för att utbildningsvalet har varit mer eller mindre ”självklat” från början och inte gjorts utifrån ett mer autonomt prövande. I Marcias modell skulle detta kunna jämföras med det som benämns *Foreclosure* (Marcia, 1966). När det mot slutet av studierna inte längre finns några tydliga riktlinjer kring vad gäller i såväl nuet som i framtiden, kan det möjligen vara så att individerna i det aktuella urvalet i betydligt högre grad än tidigare tvingas att ompröva sig själva. Det ställs därmed också högre krav än tidigare på ökad autonomi vilket gör att moratorium som en, enligt Erikson (1968) nödvändig och naturlig utvecklingsuppgift nu blir aktuell att ta sig igenom.

Bl. a. Grotevant (1987) menar att vad som är avgörande för att en individ ska föras in ett aktivt identitetsutforskande hänger samman med flera faktorer. Utforskandet kan triggas igång av såväl intrapsykiska processer, t.ex. hur individen tidigare löst utvecklingsuppgifter, som av yttre faktorer, t.ex. ett rollbyte eller en ofrånkomlig livsförändring. Frågan hänger också samman med hur och i vilken grad prövande och utforskande uppmuntras av familj och den omgivande samhällskontexten (Ibid.). Grotevant (Ibid.) menar också att olika delar av identiteten berörs i olika grad och ger som exempel att en förestående examen från högskolan sannolikt mest kommer att beröra de delar av identiteten som byggts upp kring sysselsättning, prestation och konkurrens. Utmärkande för själva utforskandet är sedan, enligt Boosma och Kunnen (2001) att individen ställs inför någon form av konflikt som nämnts, såväl kommande inifrån som utifrån, d.v.s. mellan olika självbilder och motivationssystem och eller mellan sig själv och yttre faktorer vilka kommer i dissonans. Den sammanfattande analysen av resultatet i denna studie formulerades som s.k. *ambivalenta teman* och kan möjligen sägas ligga i linje med just detta. Enligt Stephen, Fraser och Marica (1992), utmärks identitetsutforskande av ett pågående upptäckande snarare än ett problemlösande.

I detta inryms ett dialektiskt tänkande och förhållningssätt där individen också är öppen för att kunna stå ut med motstridiga intryck och eller inre önskningar (Ibid.). En vanlig inre konfliktodynamik i samband med identitetsprövning menar Boosma och Kunnen (Ibid.) utgörs av behovet av att å ena sidan behålla relationer med andra och gruppen och å den andra att tillgodose behovet att skapa ett separat själv, d.v.s. *individuation*. Det dialektiska eller ambivalenta kan också sägas ligga i linje med hur psykodynamisk teoribildning ser på begreppet konflikt. I en översikt om konfliktmodeller (Hoeglund, Guldberg & Perry, 1992) nämns att de gemensamma dragen i dessa just utgår från rörelser mellan individens strävan mot *autonomi* visavi *närhet* där olika motivationssystem kolliderar med varandra. Utan att här kunna uttala sig om den dynamik som utspelas inom var och en av studenterna skulle dock de ambivalenta teman, som inrymdes i deras upplevelser kunna ses som en illustration på just detta, d.v.s. rörelser mellan närhet och autonomi. Här finns en längtan efter förutsägbarhet och trygghet, en längtan efter att slippa vilshenheten och att få veta hur framtiden ska bli, att få vara en del av vuxenvärlden och yrkeslivet - *närhet*. Samtidigt uttrycks önskningar om en fullt utvecklad potential där man hittat "sin grej" och där arbetet är fritt och inte allt för instängt - *autonomi*. Med andra ord skulle ambivalensen kunna uttryckas som en rörelse mellan det Levinson (1986) menar ligger i innebörden av att bli upptagen i en "värld av andra vuxna" och det som Erikson (1968) menar med behovet av ett visst utanförskap och "psykosocialt moratorium". Det är samtidigt möjligt att tänka sig att dessa känslor delas med äldre vuxna i liknande situationer, eftersom detta tema är något som följer individen genom hela livscykeln (Carlberg, 1994). Samtidigt kan det också ses som extra utmärkande i en process av ung vuxenhet där identitetsskapandet är i fokus. Briggs (2008) menar att individuationstemat är högaktuellt för ålderskategorin ung vuxen samt framhåller att detta kommit att bli allt mer framträdande i en modernare samhällskontext med ett utsträckt vuxenblivande. Även Koepke och Denissen (2012) framhåller individuationstemat som centralt sammanbundet med identitetsutveckling och föreslår också en modell för hur teorier om individuation och identitetsstatus kan korsbefrukta varandra när det gäller att förstå dynamiken i unga vuxnas identitetsutveckling.

Sammanfattningsvis ger denna studie förhoppningsvis en bild av hur en transitionsfas och medföljande identitetsprövning kan upplevas bland unga vuxna, i det här fallet studerande som befinner sig i slutet av sina högskolestudier och står inför inträdet i yrkeslivet. Att inträdet i yrkeslivet för en grupp blivande unga ingenjörer kan upplevas som motsägelsefullt och förvirrande kan också vara en nyhet då det ofta antas att just denna grupp har det förspänt och är högt efterfrågad på arbetsmarknaden. En viktig slutsats är att det för studenten inte bara tycks handla om att få ett jobb utan också att hamna *rätt*. Valmöjligheterna för just blivande ingenjörer, när det gäller branscher och yrkesroll har ökat väsentligt och det är idag inte lika lätt att uttala sig om vad en ingenjör "gör" som det kanske var för några decennier sedan (Edvardsson Stiwne & Jungert, 2010). Att som ung vuxen heller inte ha någon längre arbetslivserfarenhet eller praktik

under utbildningen kan också väcka en osäkerhet kring om man verkligen är redo eller kapabel inför denna förändring. Till detta kommer upplevda känslor av konkurrens vilket kan väcka en osäkerhet om man kommer att bli mottagen i yrkes- och vuxenvärlden. Att identitetsutforskande kan öka risken för mer allvarlig psykisk ohälsa är också viktigt att bära med sig när det gäller förebyggande insatser för unga vuxna. I såväl psykoterapeuters som vägledares arbete med unga vuxna kan det vara värdefullt att se att en identitetskris kan ha olika grad av styrka men också se det ”naturliga” och det växtbefrämjande i faser av identitetsprövning. Vi lever dessutom i ett samhälle som bjuder på en mängd valmöjligheter vilket ställer högre krav än tidigare på individens förmåga att vara förändringsbenägen och utvecklingsbar, inte bara i unga år, utan genom hela livscykeln. Bl.a. Bynner (2005) poängterar att förmågan att kunna förhålla sig till ett samhälle som förändras och utvecklas i allt snabbare takt och där kontaktytorna vidgas till en global sfär, ställer allt högre krav på individens flexibilitet och förmåga till utforskande. Kanske är fenomen som identitetsprövning och därmed möjligen också individuation med konflikt kring autonomi och närhet, åtminstone i förhållande till prestationer och sysselsättning, en allt större bakomliggande faktor till psykisk ohälsa än vad som gällt för äldre generationer?

8.3 Förslag till fortsatt forskning

För att vidga kunskaperna om unga vuxnas identitetsutforskande skulle forskningen med fördel kunna fortsätta att utgå från unga vuxna studerande. Här skulle t.ex. skillnader mellan identitetsstatus och utbildningsval kunna undersökas, d.v.s. om *Foreclosure* är vanligare bland studenter som väljer mer yrkesinriktade utbildningar, där yrket tenderar att vara tradition inom en familj, än bland de som väljer en utbildningsväg som skiljer sig avsevärt från föräldrarnas. Ett annat område skulle kunna vara att jämföra äldre studenter med yngre för att därmed belysa skillnader kring i vilken grad transition från studier till arbetsliv kan sammanlänkas med vuxenblivande. Hur upplever t.ex. en äldre student, med tidigare arbetslivserfarenhet och eventuellt också egen familj, klivet ut i arbetslivet jämfört med den unga vuxna? Aktualiserar individuationsteman på samma sätt eller kommer andra konfliktteman i förgrunden? Att också anlägga ett genusperspektiv på området skulle vara intressant.

Referensförteckning

- Adamson, L., Ferrer-Wreder, B. & Kerpelman, J. (2007). Self-concept consistency and future orientation during the transition to adulthood. *Nordic journal of Youth Research*, 15(1), 91–112.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.
- Arnett, J. J. (2007). Suffering, selfish slackers? Myths and reality about emerging adults? *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 23-29.
- Bauer, J.J. & McAdams D.P. (2004). Personal Growth in Adults' Stories of Life Transitions. *Journal of Personality*, 72:3, 574-602.
- Blos, P. (1985). *The adolescent passage*. Developmental Issues. New York, International Universities Press.
- Boosma, H.A. & Kunnen, E.S. (2001). Determinants and Mechanisms in Ego Identity Development: A Review and Synthesis. *Developmental Review*, 21, 39-66.
- Briggs, S. (2008). *Working with Adolescents and Young adults. A contemporary psychodynamic approach*. Palgrave Macmillan, UK.
- Bynner, J. (2005). Rethinking the Youth Phase of the Life-course: The case of emerging adulthood? *Journal of Youth studies*. 8, 367-384.
- Carlberg, G. (1994) *Psykodynamisk utvecklingspsykologi*. Stockholm, Natur och Kultur.
- Caspi, A. & Roberts, B. (2009). Personality Development Across the Life Course: The Argument for Change and Continuity. *Psychological Inquiry*, 12, 49-66.
- Edvardsson Stiwne, E. & Jungert, T. (2010). Engineering students' experiences of transition from study to work. *Journal of Education and Work*. 23:5, 417–437
- Erikson, E.H. (1968). *Ungdomens identitetskriser*. Stockholm, Natur och Kultur.
- Frisén, A. & Wängqvist, M. (2011). Emerging adults in Sweden: Identity formation in the light of lover, work and family. *Journal of Adolescent Research*, 26, 200-221.
- Grotevant, H.D. (1987). Toward a Process Model of Identity Formation. *Journal of Adolescent Research*. 2, 203-222.
- Guerra, A.L. & Braungart-Rieker, J.M. (1999). Predicting Career indecision in College Students: The roles of Identity Formation and Parental Relationship factors. *The Career Development Quarterly*. 47, 255-266.
- Havnesköld, L. & Risholm Mothander, P. (2002). *Utvecklingspsykologi. Psykodynamisk teori i nya perspektiv*. Stockholm, Liber.
- Horowitz, M.J. (2012). Self-Identity Theory and Research Methods. *Journal of Research Practice*. 8 (2), Article M14.
- Hoeglund, P., Guldborg, J. & Perry, C. (1992). Scientific approaches to making psychodynamic formulations. *Nordisk psykiatrisk tidskrift*. 46/1, 41-48.
- Jacobsson, G. (2005). *On the threshold of adulthood*. Recurrent phenomena and developmental tasks during the period of young adulthood. Avhandling pedagogiska institutionen, Stockholm, Stockholms universitet.
- Koepke, S. & Denissen, J.J.A. (2012). Dynamics of identity development and separation-individuation in parent-child relationships during adolescence

- an emerging adulthood - A conceptual integration. *Developmental Review*. 32, 67-88.
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi – att låta en värld öppna sig*. Stockholm, Liber.
- Levinson, D.J. (1986). A Conception of Adult Development. *American Psychologist*. 41, 3-13.
- Luyckx, K., Klimstra, T.A., Schwartz, S.J. & Duriez, B. (2013). Personal Identity in College and the Work Context: Developmental Trajectories and Psychosocial Functioning. *European Journal of Personality*, 27, 222–237
- Marcia, J.E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 551–558.
- Medalie, J. (1981). The college years as a mini-life cycle, Developmental tasks and adaptive options. *Journal of American College Health Association*. 30, 75-79.
- Rogers, C. R. (1963). Toward a Science of the person. *Journal of Humanistic Psychology*. 3: 72.
- Schulenberg, J.E., Bryant, A.L. & O'Malley, P.M. (2004). Taking hold of some kind of life: How developmental tasks relate to trajectories of well-being during the transition to adulthood. *Development and Psychopathology*. 16, 1119-1140.
- Schwartz, S.J. (2001). The Evolution of Eriksonian and Neo-Eriksonian Identity Theory and Research: A Review and Integration. *Identity: An international Journal of Theory and Research*, 1(1), 7–58.
- SLL, Folkhälsoguiden.se, (2012). Hämtat från <http://folkhalsoguiden.se>. [2014-05-05].
- Stephen, J., Fraser, E. & Marcia, J.E. (1992). Moratorium-achievement (Mama) cycles in lifespan identity development: value orientations and reasoning system correlates. *Journal of Adolescence*. 15, 283-300.
- Studenthälsan i Stockholm, (publicerat november 2011). *Att närma sig examen*. Hämtat från: <http://www.studenthalsanistockholm.se>. [2014-05-02].
- Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska riktlinjer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtat från: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. [2014-05-02].

Bilaga 1

Informationsbrev inför intervju

Syfte

Denna uppsatsstudie ingår som ett obligatoriskt moment inom psykoterapeutprogrammet vid S:t Lukas utbildningsinstitut, Ersta Sköndal högskola. Syftet är att undersöka hur studerande vid KTH, som står inför att snart avsluta sina studier och gå ut i yrkeslivet upplever denna situation. Intervjun kommer att fokusera på hur det är att vara studerande men snart lämna denna roll och hur det är att stå inför att gå ut i yrkeslivet och yrkesrollen.

Etik

Arbetet följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Detta innebär att du ska informeras om syftet med uppsatsen, att ditt deltagande är frivilligt, att du kan avbryta intervjun utan att jag ifrågasätter det och också välja att inte svara på vissa frågor. Till sist är ditt deltagande helt anonymt och inget som kan knytas till din identitet kommer att avslöjas eller publiceras. Till detta kan tilläggas att vare sig du deltar eller inte så kommer det inte att påverka din möjlighet (köplats) till KTH:s karriärcoaching.

Metod och forskningsprocedur

Den metod som används i studien är kvalitativ och kommer att bygga på inspelat intervjumaterial. Inspelningarna kommer bara att finnas tillgängliga för mig och raderas så när de skrivits ned i sin helhet (transkriberats) och avkodats (d.v.s. allt som kan innebära att identiteten kan röjas kommer att tas bort). Det transkriberade avkodade materialet kommer dock att kunna läsas av min handledare vid behov. Därefter kommer samtligt nedskrivet intervjumaterial att analyseras utifrån metoden tematisk analys vilket är en metod som hjälper till att strukturera materialet. Intervjuerna i sin helhet kommer inte att återges utan bara delar av materialet. Dock kan en del citat användas för att belysa något område, men detta kommer att användas som illustrationer på fenomen och upplevelser, men inte kunna knytas till någon enskild individ.

Uppsatsen beräknas vara klar under VT 2015 och kommer därefter att kunna läsas och laddas ner på www.uppsatser.se. Om du har frågor kan du kontakta mig.

Samtycke

Jag har tagit del av informationen och samtycker till att delta i intervjun

Namn och datum

Tack för din medverkan!

Joséphine Häckner Posse
073 3608025, jhp@kth.se

Bilaga 2

Intervjuguide till semistrukturerad intervju.

Just nu övergång, (transition)

- Hur upplever du din livssituation just nu, om du jämför med hur det var för ett år sedan?
- Hur känns det att närma sig slutet av utbildningen?
- Hur skulle du själv vilja beskriva denna förändring eller fas i livet?

Dåtid Studentliv (studentrollen)

- Hur kom det sig att du började studera på KTH?
- Hur har du upplevt studierna och tillvaron som student?
- Vad har varit positivt?
- Negativt?
- Nackdelar/ Fördelar med denna tillvaro
- Vad är den viktigaste erfarenheten/kunskapen/ insikten du fått under studietiden?
- Hur såg din bild av yrkes- och arbetslivet ut när du började studera?

Framtid Yrkesliv (yrkesidentitet)

- Hur ser du på den framtida yrkesrollen som ingenjör?
- Hur ser din bild av arbetslivet ut?
- Hur ser du på dina möjligheter att få jobb?
- Vad skulle du behöva för att trivas på ett företag/arbetsplats/ arbetsuppgifter tror du?
- Finns det något du oroar dig för, vad i så fall?
- Vilka tankar och känslor väcks när du tänker dig in i att vara yrkesverksam.

Vuxenblivande

- Vilka drömmar har du när det gäller yrkeslivet och eller livet i stort. Vad är viktigt?
- Har du några mer funderingar kring vad klivet ut i arbetslivet innebär/ Vilka tankar väcks?
- Vad har du för tankar kring vad som förväntas?
- Vad tror du kommer vara den största förändringen under kommande år?
- Hur tror du att det kommer att kännas att få kollegor i olika åldrar?